

Kültürümüzde Turna

Ferdi Akarsu

Turna hem kültürel bir figür hem de biyolojik açıdan bir canlı türü olarak özel bir yere sahiptir. Gerek geçmişte gerek günümüzde kutsal bir kuş türü olarak değerlendirilmiştir. Anadolu kültürlerinde turna figürünün yer aldığı sayısız edebi eser bulunmaktadır. Turnanın kültürel açıdan bilinen tarihi, M.Ö. 12,000'li yıllara dayanan Göbekli Tepe'ye kadar uzanmaktadır. Günümüze değin, klasik edebiyat örneklerinden tasavvuf edebiyatı ve divan edebiyatında çok sayıda şair tarafından figür olarak yer verilmiştir. Mevlevî ayinlerinde dönerek sema eden semazene ilham kaynağıdır.

Klasik Türk şiirinde turnanın yerine ilişkin Ömür Ceylan tarafından yapılmış bir derlemeye [buradan](#) ulaşabilirsiniz.

Halk edebiyatında ise masallarda, deyişlerde ve Aşık Kültürü kapsamında sayısız şiirde figür olarak yer almıştır. Dini bir obje olarak, bilinen insanlık tarihinin hemen her döneminde kutsal mertebesinde değerlendirilmiştir. Türk Halk edebiyatında turnanın yeri hakkında Şükrü Elçin tarafından yapılmış bir çalışmaya [buradan](#) ulaşabilirsiniz.

Günümüzde Alevi-Bektaşî kültüründe önemini Hz. Ali'nin sesi olarak ve Cem'de Turna Semahı olarak korumaktadır. Biyolojik açıdan gerek morfolojik özellikleri gerek davranışsal olarak üreme döneminde sergilediği kur dansı ve destansı göçü türün diğer kuş türleri arasında ilgi çekici türlerden biri olarak değerlendirilmesini sağlamıştır. Turnanın özellikle ana üreme alanı olan Sivas ve çevresinde, Alevi-Bektaşî kültürünün görüldüğü kırsal alanlarda günümüzde de kutsal olarak kabul edildiği tespit edilmiştir. Alevi Bektaşî inancında turna hakkında Mehmet Temizkan tarafından yapılmış bir çalışmaya [buradan](#) ulaşabilirsiniz.

Türün diğer üreme alanlarında ise fiziksel ve davranışsal özelliklerinden ötürü yerel halk tarafından özel olarak nitelendirildiği gözlenmiştir. Ürettiği hemen her yerde turnaya yapılacak herhangi olumsuz müdahalenin uğursuzluk getireceği yönünde çok sayıda hikâye ve deyiş bulunmaktadır. Aynı zamanda turnayı konu alan ya da isminin geçtiği çok sayıda türkü TRT repertuarında bulunmakta ve radyolarda çalınmaktadır. Turnaların türkülerdeki yeri hakkında Gıyasettin Aytaş tarafından yapılmış bir çalışmaya [buradan](#) ulaşabilirsiniz. Buna ek olarak Sezen Aksu ve Neşet Ertaş gibi geniş kitleler tarafından dinlenen sanatçıların turnayla ilgili ya da turnanın geçtiği eserleri icra ettikleri görülmektedir.

Turna, klasik ve halk edebiyatında da temel figürlerden biri olup bu konularda geçmişten günümüze değin çok sayıda örnek bulunmakta. Divan şiirinde turna figürünün kullanımına yönelik Haşmet, Sunnî, Hayâlî, İzzet Molla, Kâmî, Esrar Dede gibi divan şairlerine ait çok sayıda beyit örnek olarak verilebilir. Halk edebiyatında turna figürü çoğunlukla ulak, iyilik sembolü, kız, güzellik, uğur, bereket, niyet elçisi ve gurbet gibi olguları anlatmak için kullanılmıştır. Bu şairler arasında Hayâlî, Âşık Kerem, Bahşî, Kuloğlu, Kacaoğlu, Vâkîf, Zâkir, Dede Kasım, Ali Esker, Kusurî, Ruhsatî, Dadaloğlu, Seyit Osman, Efkârî, Kağızmanlı Hafzî ve Cevlânî'yi sayabiliriz.

Yaşantının ve kültürün bir parçası olarak değer bulan her şey türkülerde dile getirilmiştir. Toprağa bağlı, doğayla iç içe olan geleneksel yapı gereği doğadaki canlı ve varlıklar çok önem kazanmış ve türkülerinde de sembolleşmiştir. Bu sembollerden biri de turnalar olup, özellikle kuşlar arasında bu tür kültürel üretimlerde en çok yer verilen canlılardan birisidir. Turna diğer kültürel üretim şekillerinde olduğu gibi türkülerde de hasreti, sevgiyi, güzelliği ve haberciyi niteler. Turnanın göçmen bir kuş olması, diyar diyar gezmesinden ötürü onun haber getirip götürme görevini üstlenmesi tutmaktadır.

Turnaların göçü ile türküler arasında ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya [buradan](#) ulaşabilirsiniz.

Turnanın morfolojik olarak güzelliği, dansı, sesi ve sade yaşamı diğer önemli nedenler arasındadır. Tüm bu örnekler turnanın günümüzde de insanın kültürel üretimlerine azalan bir ivmeyle de olsa ilham olduğunu göstermektedir. Turna sadece Türk kültüründe değil aynı zamanda dünyada farklı kültürlerde de önemli yer tutmaktadır. Özellikle Japon kültüründe turnanın ayrı bir yeri vardır. Bu konuda yapılmış bir çalışmaya [buradan](#) ulaşabilirsiniz.

Turna hakkında çalışmalar Hacı Bektaş Veli Dergisi Turna özel sayısı ve internette derlenmiştir. Tüm hakları